

**Vladan S. Perišić\***

**Sladjan Ajvaz\*\***

**Jelena Perišić\*\*\***

UDK: 347.991/999

BIBLID: 0352-3713 (2013); 30, (4–6): 35–46

PREGLEDNI NAUČNI RAD

## SUDSKI SISTEM U SLOŽENIM DRŽAVAMA

REZIME: Autori obrađuju sudski sistem i sudsku funkciju iz aspekta složene države. Njihov pristup se zasniva na tome da je federacija u osnovi ustavna i pravna država pa shodno tome i sudski sistem mora biti u toj funkciji. Kompleksnost sudskog sistema u federaciji proizilazi iz činjenice da u federaciji postoje dva pravna poretka. Jedan je poredak federacije, a drugi je poredak federalnih jedinica. Istovremeno autori naglašavaju da na sudski sistem, utiče i činjenica da je federacija tip države i sa podeljenom nadležnošću i to ima svog odraza na sudove i sudski sistem, što ukupno dolazi do izražaja prilikom funkcija i organizacije sudskog sistema. Takođe, autori posebnu pažnju obraćaju na pitanja organizacionih rešenja u federacijama pa polaze od tri bitna elementa: prvo, gde postoji samo vrhovni sud kao jedini sud, a ostalo su sudovi federalnih jedinica; drugo, gde postoje pored vrhovnog suda i drugi savezni sudovi, uz istovremeno postojanje sudova u federalnim jedinicama i treće, gde postoji samo savezni sud, a federalne jedinice uopšte nemaju svoje sudove.

*Ključne reči: sudska funkcija i sudski sistem, federacija, ustavna i pravna država, organizacija sudova.*

### Uvod

Pravosudni odnosno sudski sistem u složenim državama je kompleksno pitanje koje proizilazi iz same prirode federacije, koja je, kako to kaže

---

\* Doc dr, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu, [vladansm@pravni-fakultet.info](mailto:vladansm@pravni-fakultet.info)

\*\* Doc. dr, Pravni fakultet Univerziteta „Vitez” u Travniku, BIH, [sladjan.ajvaz@unvi.edu.ba](mailto:sladjan.ajvaz@unvi.edu.ba)

\*\*\* Doktorand, Pravni fakultet Univerziteta „Union” u Beogradu, [jelenaperisic@gmail.com](mailto:jelenaperisic@gmail.com)

Aleksandar Hamilton „u osnovi ustavna i pravna država”<sup>1</sup>. Istovremeno on tvrdi i zastupa stav da nema federacije bez nezavisnog i jakog sudstva. Po njemu bi „zakoni predstavljali mrko slovo na papiru bez sudova koji ih tumače i određuju njihovo pravo značenje i dejstvo”<sup>2</sup>. Kompleksnost pravosudnog odnosno sudskog sistema u federacijama proizilazi iz činjenice da u federaciji postoje dva pravna poretka: jedan je poredak federacije, a drugi je poredak federalnih jedinica. Činjenica da je federacija tip države sa podeljenom nadležnošću, a vrlo često u njoj postoji i sukob nadležnosti govori nam o potrebi postojanja „objektivnog i nezavisnog suda odnosno sudova”. Ovi sudovi ili sud treba da donosi objektivne odluke u smislu ustava kao garanta federalizma.

U komparativnoj ustavnosti se otvara čitav niz pitanja koja se tiču: organizacije i ustrojstva sudova, njihove nadležnosti i problema vezanih za ujednačavanje sudske prakse kao i kompatibilnosti konkretnog sudskog sistema sa sudskim sistemom Evropske unije<sup>3</sup>. Ova pitanja neminovno se pojavljuju kao fundament-aspekt, koji je od odlučujućeg značaja prilikom postavljanja i postuliranja pravosudnog odnosno, sudskog sistema u složenim državama. Pre nego što se upustimo u teorijsku raspravu, o ovim pitanjima naznačit ćemo neke elemente samog sudskog sistema i sudske funkcije.

Kad analiziramo sudsku funkciju i sistem treba da znamo da su oni uži pojmovi od pravosuđa. U nekim pravnim sistemima sudstvo i pravosuđe su identični pojmovi. Naša pravna misao već duže vremena prihvata koncepciju da se pod pojmom pravosuđe smatraju: sudovi, javna tužilaštva, advokatura i druga pravna „zastupništva”. Ustavi entiteta uređuju najvažniju instituciju pravosuđa – sudstvo; od ostalih institucija pravosuđa, preciznu i do kraja izdiferenciranu poziciju ima javno tužilaštvo, ono ima ustavni osnov i precizno definisanu funkciju; ustavi također postuliraju poziciju advokature; dok druge pravosudne institucije prepuštaju zakonima.

Elementi na osnovu kojih je konstituisana sudska vlast su garant pravnog oblika i materijalne sadržine sudske funkcije. Na ovaj način konstituisana sudska funkcija obezbeđuje pravnu nezavisnost i demokratsku funkciju vlasti u društvenoj zajednici. Sudska funkcija iako je po svom sadržaju i obliku posebna, ne može se po sadržini bitno razlikovati od ostalih državnih funkcija.

Sudska funkcija kao oblik vlasti je jedina koja je u poziciji „primeni pri-nude prema građanima, a naročito ukoliko su u pitanju njihov život, sloboda

<sup>1</sup> Hamilton, A., Medison, Dž., Džej Dž., (1981). Federalistički spisi, Beograd, Radnička štampa, str. 265

<sup>2</sup> Ibid., 271

<sup>3</sup> Radovanov, A., (2010). Karakteristike pravosudnog sistema i nužne pretpostavke za uspešnost reforme. *Pravo – teorija i praksa*, 27 (7–8), str. 38–42

i lišenost”. O svim ovim pitanjima samo i jedino meritorno može da odlučuje sud, jer nema ni „administrativne ni egzekutivne pravde”. O pitanjima života, slobode i osnovnih prava samo sud može suditi. Ova „potpunost ili kvazitalnost sudske funkcije je posledica i garancija ustavnosti i zakonitosti kao stvarnih načela”.<sup>4</sup>

Sudska funkcija kao jedan od elemenata sudskog sistema ima za cilj da u sebi objedini sve poslove vezane za primenu i tumačenje prava na konkretne, pojedinačne slučajeve (bilo iz oblasti krivičnog ili građanskog prava). Sudski sistem je oblik ostvarivanja sudske funkcije, on ne postoji kao cilj za sebe, već je on sredstvo putem koga se ostvaruje ustavnost i zakonitost jednog društva, odnosno države.

Polazeći od ovih pretpostavki ustav i drugi sistemski zakoni potvrđuju osnovne principe sudskog sistema<sup>5</sup>. Ovi principi su „u osnovi nepromenjeni u odnosu na postojeći sistem sudova, iako ih ne treba shvatiti kao nepromenjive”.<sup>6</sup> Sudovi kao organ državne vlasti pretpostavljaju sistem u najužem značenju ovog pojma. U sistemu odnosa postoje razni stepeni sudskih merila koji moraju funkcionisati prema određenim pravilima i radi postizanja određenih ciljeva, što znači da mora da postoji „sistem”. Savremeno društvo, a i država, je izgradila podeljeni sistem sudova: od „opštih” do „specijalizovanih” i „vanrednih”. Ovo određenje vrste sudova objektivno zahteva od države da napravi principe sudskog sistema i da ti principi budu u funkciji građana.

Sudski sistem se utvrđuje i određuje ustavom. To je princip koji se uvažava u svim društvima i poštuje. Tako ustavni sistem Bosne i Hercegovine ima razrađen sistem sudske vlasti kako u Federaciji, tako i u Republici Srpskoj, i u Distriktu Brčko. Osnovu sudskog sistema u Federaciji čine: Ustavni sud, Vrhovni sud na nivou Federacije, Kantonalni sudovi na nivou kantona i Opštinski sudovi koji se osnivaju za područje jedne ili više opština; a u Republici Srpskoj: Ustavni sud, Vrhovni sud Republike Srpske, Okružni sudovi i Osnovni sudovi; a u Distriktu Brčko: Osnovni sud i Apelacioni sud. Ustavni sistem za sada nije izgradio sistem specijalizovanih sudova koji bi ušli u sudski sistem. Ranije su u Bosni i Hercegovini postojali specijalizovani sudovi kao što su: privredni, upravni i vojni sudovi. Izuzetno pravni sistem ponekad osniva i tzv. specijalne sudove. Ti specijalni sudovi formiraju se za različite svrhe i namene a propisuju se i posebni postupci. Oni se nazivaju „preki”, „pokretni” ili „revolucionarni” sudovi, a njihov zadatak je određen aktom kojim se osnivaju, oni imaju strogo propisano vreme u kojem deluju.

---

<sup>4</sup> Đorđević, J., (1975). Ustavno pravo, Beograd, Savremena administracija, str. 779

<sup>5</sup> Slavnić, L.J., (2007). Ustavno pravo, Novi Sad, Privredna akademija, str. 327–332

<sup>6</sup> Đorđević, J. op. cit. str. 780

Ovi specijalizovani sudovi kada se formiraju, i ako se formiraju, moraju uvažavati ustavne principe o radu sudova, oni ne mogu biti izvan ustavnog sistema, i u svakom slučaju oni treba da izraze osnovne ustavne principe. Ovo jeste prvi i osnovni princip sudskog sistema.

Drugi princip je da je sudski sistem jedinstven. Ostvarujući sudsku funkciju sudovi je vrše u jedinstvenom sudskom sistemu, što znači da za sve sudove važe isti osnovni ustavni principi koji su određeni ustavom. Ovo jedinstvo sudskog sistema je na svojstven način i organsko. Sudovi su organ društvene zajednice u kojoj se formiraju. Iako se sudovi formiraju na različitim nivoima vlasti oni nisu neposredni organi države, odnosno Federacije BiH, Republike Srpske, ni Distrikta Brčko, ni kantona ni opština, već su oni organi društvene zajednice, odnosno društva.

Treći princip koji se odnosi na samostalnost sistema podrazumeva da su sudovi u obavljanju svojih funkcija samostalan organ. Ova samostalnost sudova kao organa je potvrda same samostalnosti sudske funkcije. Ni jedan organ vlasti nema nikakvu ni hijerarhijsku, ni naredbodavnu vlast, a ni kontrolnu vlast nad sudovima. Svetska organizacija Ujedinjenih nacija je izgradila Standarde za nezavisnost sudija, koji predstavljaju priznata merila na osnovu kojih međunarodna zajednica određuje nezavisnost sudova.<sup>7</sup> U ovim načelima o nezavisnosti se „navodi da je dužnost vlade da poštuje i nadgleda nezavisnost sudova, da je dužnost sudova da neprestano donose odluke i da je dužnost vlade da osigura adekvatna sredstva<sup>8</sup> kako bi se omogućilo da sudstvo ispravno obavlja svoje funkcije, kao i da ne sme odugovlačiti predmete”.<sup>9</sup> Sud u vršenju svoje društvene funkcije primenjujući zakone i ostvarujući druge zadatke štiti vrednosti određenog konkretnog društva. U tom smislu treba shvatiti i samostalnost, jer bi shvatanje samostalnosti van konteksta određenog konkretnog društva bila nestvarna i „u praksi bi se pretvorila u samovolju”.

Sušтина odnosa između sudova „ostvaruju se u samom sudskom sistemu; u tom okviru se i obezbeđuje i organizacija kontrole koja nije administrativna već specifična (instanciona), kao i ostali vertikalni odnosi između sudova”.<sup>10</sup> To je četvrti princip sudskog sistema.

<sup>7</sup> Nenadić, B., Labus, S., (2004). Uslovi za izbor sudija Ustavnih sudova u savremenim evropskim zemljama. *Pravo, teorija i praksa*, 21 (9–10), str. 3

<sup>8</sup> Spasić, S., Šarkić, N., Sibinović, Đ., (2011). *Pravosudne profesije*, Beograd, Službeni glasnik : Agencija za licenciranje stečajnih upravnika str. 48

<sup>9</sup> Ustav Federacije Bosne i Hercegovine ; Ustav Republike Srpske ; Evropska povelja o lokalnoj samoupravi : komentar (sa neslužbenim prečišćenim i izvornim ustavnim tekstovima) (2004). Kasim Trnka ... [et al.]. Sarajevo, Centar za promociju civilnog društva, str. 430.

<sup>10</sup> Đorđević, J., (1975). *Ustavno pravo*, Beograd, Savremena administracija, str. 782

Sudski sistem u delatnosti države kojim se garantuje održavanje i ostvarivanje pravnog poretka je kreacija državnog uređenja. Zavisno od toga kako je država uređena (unitarna i federalna) imamo i sudski sistem. Pored saveznog sudstva u federaciji postoji i samostalno sudstvo federalnih jedinica pa i lokalnih zajednica. Ove specifičnosti u organizaciji sudstva su izraz različitih koncepcija o federalizmu. U „starim” federacijama je labavija veza nego u savremenim „više centralističkim” federacijama, dok u unitarnim državama ovih pitanja reklo bi se nema. Sudski sistem u federaciji nije „tipičan” već je specijalan oblik odnosa federacije i federalnih jedinica, pa se i sudski sistem oblikuje prema „strukтури i obliku federalizma”. Moglo bi se reći da je ovo peti princip sudskog sistema – federalizam.

Raspravljajući o pitanju sudske vlasti u federacijama kao čuvara ustava i individualnih prava Aleksandar Hamilton je u svom eseju No. 78 raspravljao o načinu obrazovanja sudske vlasti i posebnu pažnju obratio na „podelu sudske vlasti između različitih sudova i njihove međusobne odnose”<sup>11</sup>, pa je konstatovao da „bilo ko da uzme da ispita različite grane vlasti shvatiće da je u vladi u kojoj su ove grane vlasti međusobno razdvojene, sudstvo, po prirodi svojih funkcija, najmanje opasno po politička prava predviđena Ustavom, jer je najmanje kadro da u njih zadire ili ih povredi”<sup>12</sup>. Istovremeno je konstatovao „da je potpuna nezavisnost sudstva posebno važna u ograničavajućem ustavu” da bi već u eseju No. 80 obrazložio „zbog čega se nadležnost saveznog suda prostire na sve slučajeve koji nastaju na osnovu pravno valjanih zakona Saveza, koji se tiču ostvarenja saveznog Ustava, u kojem je SAD jedna strana, kad je u pitanju mir Saveza sa stranim državama, jer je prihvaćeno da se nepravedne sudske presude smatraju za opravdan povod za rat, ili kad su u pitanju dve države, ili građani iz dve države, ili građani iz jedne države u sporu sa drugom državom, pomorski sporovi i drugi”<sup>13</sup>. Ovim je on *implicite* dao poseban značaj saveznom pravnom poretku i na taj način sugerisao rešenja organizacije sudskog sistema u federaciji.

Kao poslednji, šesti princip sudskog sistema odnosi se na strukturu sistema. To je „princip viševrsnog redovnog sudstva”, što znači da sudski sistem čine sudovi opšte nadležnosti i specijalizovani sudovi.

Naglasimo još jednom da se sudovi osnivaju zakonom i da zakon određuje njihovu nadležnost i organizaciju. Nepotrebno je naglašavati da je utvrđivanje i menjanje nadležnosti isto tako u kompetenciji zakonodavnog organa.

---

<sup>11</sup> Hamilton, A., Medison, Dž., Džej Dž., (1981). Federalistički spisi, Beograd, Radnička štampa, str. 429

<sup>12</sup> Ibid., 230

<sup>13</sup> Hamilton, A., Medison, Dž., Džej Dž., op. cit, str. 439

Opšti princip da se ustavom i zakonom potvrđuje nadležnost, podrazumeva i proceduru izmene nadležnosti.

Ovi principi su u funkciji ostvarivanja jedinstvenog sudskog sistema i čine sredstvo i garant osnovnog jedinstva ustavnog i pravnog sistema kao celine.

## Sudstvo u federaciji

Već smo naznačili da zavisno od toga kakvo je državno uređenje imamo i sudski sistem; ovo se prevashodno odnosi kako na oblik državne vlasti – parlamentarni, predsednički ili skupštinski, isto tako i na pitanja primene načela podele vlasti – zakonodavne, izvršne i sudske ili od vršenja ove tri funkcije od strane različitih organa. Bez obzira na oblik državne vlasti i na načelo podele ili jedinstvo vlasti, sudstvo u svakom od ovih sistema ima posebnu i značajnu funkciju. Njegova je funkcija, kao što smo već ranije rekli, da zaštiti i uspostavlja poremećeni pravni poredak. Pravni poredak u federaciji je nešto specifičniji u odnosu na unitarnu državu. U federaciji postoje paralelno dva pravna poretka: jedan, je pravni poredak federacije odnosno savezne države koji je utvrđen saveznim aktima: ustavom, zakonima i međunarodnim ugovorima; a drugi, je pravni poredak federalnih jedinica, koji se utvrđuje njihovim ustavima i zakonima. Egzistencija ova dva pravna poretka otvara pitanje postojanja dva nivoa pravnih poredaka, ali istovremeno i dva nivoa organizacije sudstva. Jedno su sudovi koji sačinjavaju sistem saveznih sudova i koji konsekventno tome primenjuju savezni odnosno federalni pravni poredak; a drugo je sistem sudova federalnih jedinica koji *mutatis mutandis* primenjuju pravo federalnih jedinica. Uporedno postojanje dva posebna sistema sudova: federalnog i federalnih jedinica, ovu pravnu situaciju mogu da komplikuju.

Postojanje uporedno dva pravna poretka, otvara pitanje i postojanja dva nivoa organizacije sudstva odnosno dva sistema sudstva. Ovi nivoi bi bili savezni odnosno federalni i federalnih jedinica. Ovo rešenje bi bilo najadekvatnije iz aspekta teorijskih modela federalizma, ali praktični razlozi nam govore o nešto drugačijoj situaciji. U praksi se nikada nisu ostvarili ovi modeli iz više razloga, a dva su razloga osnovna kako to kaže Miodrag Jovićić u svojoj monografiji „Savremeni federalizam”. „Prvi se sastoji u tome što u okviru izvršene raspodele funkcija između federacije i federalnih jedinica uvek ima materija koje spadaju u mešovitu nadležnost i federacije i federalnih jedinica, tako da ih regulišu i jedni i drugi organi – što razumljivo odmah sobom povlači i problem razgraničenja nadležnosti dve vrste sudova. Drugi razlog, sastoji se u neophodnosti postojanja u svakoj federaciji jednog najvišeg, vrhovnog

suda koji kao jedan od osnovnih zadataka mora da ima i ujednačavanje prakse sudova pojedinih federalnih jedinica (putem svoje apelacione odnosno revizije nadležnosti), jer bi u protivnom mogle da se pojave i značajne razlike u shvatanju pravde u okviru federacije”<sup>14</sup>. Takođe, mora se voditi računa o razlozima koji dolaze iz sfere praktične prirode, a one se odnose na neracionalnost i skupo rešenje „dvostrukog sistema sudova” o čemu se u svakom trenutku izrađivanja sudskog sistema kao i drugih sistema u državi mora voditi računa.

U praksi se nigde do kraja ovaj „čisti oblik dvostrukog sistema sudstva” nije ostvario. Neke varijante i ublaženi prilazi ovom problemu su realizovani. Posebno to možemo da vidimo na primeru SAD-a, pa i nekih latino-američkih federacija (Argentina, Meksiko itd.). Preovlađujući oblik funkcionisanja sudskih sistema se zasniva na principu da se „sudovima federalnih jedinica poverava nadležnost za primenjivanje saveznog prava i prava samih federalnih jedinica, dok kod saveznih sudova postoji jedino vrhovni sud, sa svojom ne samo prvostepenom nego i apelacionom nadležnošću, čime se u krajnjoj liniji u slučaju potrebe obezbeđuje jedinstvena primena saveznog prava”<sup>15</sup>.

Na kraju, javlja se – u Austriji – i treće rešenje, koje se zasniva na postojanju isključivo saveznih sudova, koji pokrivaju celokupno područje federacije, dok sudovi federalnih jedinica ne postoje. Savezni sudovi koji u ovoj zemlji postoje primenjuju savezno pravo, tj. pravo federacije i prava zemalja, odnosno država članica federacije.

## **Principi organizacije sudova u federaciji**

Kao što smo već naznačili pitanje organizacije redovnih sudova u federaciji može da bude trojako: prvo, gde postoji samo vrhovni sud kao jedini a ostalo su sudovi federalnih jedinica; drugo, pored vrhovnog suda postoje drugi savezni sudovi uz istovremeno postojanje čitavog sistema sudova u federalnim jedinicama i treće, gde samo postoji savezni sud a federalne jedinice uopšte nemaju svoje sudove. Ako sad analiziramo fenomenologiju sudskih sistema u pojedinim zemljama onda ćemo doći do sledećih varijanti i odgovora: Prvi je oblik gde postoji samo vrhovni sud kao jedini redovni savezni sud, a ostalo su sudovi federalnih jedinica i javlja se u Švajcarskoj, SR Nemačkoj, Kanadi, Australiji, Brazilu i Indiji a postojao je i u SSSR-u. Kao primer za ovo rešenje neka nam posluži nemački Savezni vrhovni

---

<sup>14</sup> Jovičić, M., (2006). Savremeni federalizam : izabrani spisi, Knjiga IV, Beograd, Savremena administracija, Pravni fakultet, str. 157

<sup>15</sup> Ibid., 158



sud (Bundesgerichtshof)<sup>16</sup> koji ima prvostepenu i apelacionu nadležnost<sup>17</sup>. Istovremeno u SR Nemačkoj postoji trostepena organizacija sudova gde postoje lokalni sudovi (Amtsgerichte), zemaljski sudovi (Landgerichte) i vrhovni sudovi zemalja (Oberlandsgerichte). Svi ovi sudovi primenjuju kako savezno tako i zemaljsko pravo a podela nadležnosti između federacije i zemalja članica federacije je izvršena Osnovnim zakonom iz 1949. godine; dok sudije nižih sudova imenuje zemaljske vlade a kriterijumi za njihovo postavljanje su propisani saveznom zakonom.

Slična rešenja nalazimo kod sudova u: Švajcarskoj, Kanadi, Australiji, Brazilu i Indiji, pa ih nećemo analizirati.

Drugi oblik je sistem postojanja paralelno dve sudske organizacije: jedna savezna i druga federalnih jedinica. Ovo rešenje je poznato u SAD-u kao i u nekim federacijama u latinskoj Americi. Kreiranje ovog sudskog sistema je vezano za tvorce američkog federalizma – Hamilton, Medison i Džej – koji su se nosili idejom da „sačuvaju dostojanstvo federalnog Vrhovnog suda i da se ovaj rastereti od rešavanja tekućih opštih sporova po žalbama protiv odluka sudova u federalnim jedinicama”<sup>18</sup>. U ovom sistemu savezno sudstvo obuhvata trostepenu organizaciju. Na čelu se nalazi Vrhovni sud<sup>19</sup> sa svojom prvostepenom i apelacionom nadležnošću tako da trenutno u SAD-u postoji „mreža od 94 okružna suda (District courts) kao prvostepenih, 12 apelacionih sudova (Courts of Appeal) od kojih svako ima svoju mesnu nadležnost (judicial circuit) čija mreža pokriva čitavo područje SAD-a i jednog federalnog Vrhovnog suda u Vašingtonu”<sup>20</sup>.

Uporedo i potpuno nezavisno od ovog saveznog sudskog sistema postoji sudski sistem federalnih jedinica koji je nezavistan i samostalan u odnosu na savezni sudski sistem. Njega karakteriše postojanje trostepene organizacije sa Vrhovnim sudom na nivou federalne jedinice koji ima istovremeno i apelacionu funkciju. Raspodela nadležnosti između ova dva sistema sudske organizacije je izvršena na osnovu ustava i prakse između saveza i federalnih jedinica.

Treći sistem se u osnovi zasniva na „postojanju isključivo jedinstvenog sistema saveznih sudova” i on je karakterističan za SR Austriju. U ovoj

<sup>16</sup> Osim njega, postoje još sledeći savezni sudovi – svi istog ranga, specijalizovani za pojedine materije: Savezni Ustavni sud (Bundesverfassungsgericht), Savezni upravni sud (Bundesverwaltungsgericht), Savezni finansijski sud (Bundesfinanzhof) i Savezni sud za radne sporove (Bundesarbeitsgericht).

<sup>17</sup> Jovičić, M. op.cit. str. 159

<sup>18</sup> Marković, R., (2008). Ustavno pravo i političke institucije, Beograd, Službeni glasnik, str. 295

<sup>19</sup> Osim Vrhovnog suda kao specijalizovani najviši savezni sudovi postoje još i Sud za potraživanja, Sud za žalbe u carinskoj i patentnoj materiji i Carinski sud.

<sup>20</sup> Marković, R. op. cit. str. 394



federaciji svi su sudovi savezni, tako da ne postoje sudovi zemalja članica federacije. Svi sudovi primenjuju savezno pravo i pravo zemalja.

## **Nadležnost i uloga Vrhovnog suda u federaciji**

U svim federacijama bez obzira na tri napred opisana rešenja nalazi se Vrhovni sud, mada u nekim od njih on se naziva i Savezni sud – Savezni sud u Švajcarskoj. Njegova nadležnost i način organizacije, mogli bi smo reći da je identična kao i vrhovnog suda u unitarno uređenim državama. Njegova nadležnost je: prvostepena i apelaciona.

Ne ulazeći u raspravu i razmatranje nadležnosti vrhovnog suda iz aspekta ocene ustavnosti i zakonitosti opštih pravnih akata, pošto to u nekim od federacija gde postoji ustavni sud (SR Nemačka, Austrija, Čehoslovačka dok je postojala i SFRJ do 1992. godine) tu nadležnost obavljaju posebni ustavni sudovi sa osnovnom funkcijom i nadležnošću da vrše ocenu ustavnosti, a tamo gde ne postoje to vrše vrhovni sudovi.

Prvostepena nadležnost vrhovnih sudova se sastoji iz dve osnovne grupe ovlašćenja: „jedna su ona koja po pravilu vrše najviši sudovi jedne zemlje, bila ona federacija ili ne, a druga ona koja su posledica postojanja upravo federalne strukture date zemlje”<sup>21</sup>. Pravostepena nadležnost obuhvata najznačajnija i najteža dela iz oblasti krivičnog prava, suđenje visokim državnim funkcionerima<sup>22</sup>, izdavanje naredbi koja se tiču osnovnih sloboda i prava građana; dok u drugu grupu spadaju pitanja koja se tiču eventualnih sporova između saveza i federalnih jedinica i između građana federalnih jedinica.

Apelaciona nadležnost vrhovnih sudova je znatno kompleksnije pitanje iz razloga što „postojanje dvostrukog sistema sudova (saveznih i sudova federalnih jedinica) ima apelaciona (revizion) ovlašćenja u odnosu na drugostepene odluke saveznih apelacionih sudova”<sup>23</sup>. Ovde treba praviti distinkciju odluka vrhovnog suda i kad se radi o apelacionoj nadležnosti iz aspekta materijalnog prava. Materijalno pravo je osnov za razlikovanje odluka najvišeg suda kada on primenjuje materijalno pravo federacije u odnosu na pravo federalne jedinice. U slučaju kada se odluka zasniva na federalnom pravu Vrhovni sud ima ovlašćenja, a ako se radi o pravu federalnih jedinica onda su odluke sudova federalnih jedinica konačne i Vrhovni sud nema nikakvih apelacionih ovlašćenja.

---

<sup>21</sup> Marković, R., op. cit. str. 162

<sup>22</sup> Perišić, V., (2009). Služenstvo, pravo islužbenika, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosude, str. 48.

<sup>23</sup> Marković, R., op. cit. str. 163

I sumarno posmatranje apelacionih ovlašćenja vrhovnih sudova nas do-  
vodi do zaključka da je njihov osnovni zadatak da obezbede uniformnu pri-  
menu saveznih zakona.

## Mesto i uloga vrhovnog suda u federaciji

Osnovna funkcija i uloga vrhovnih sudova u svim federacijama bi bila da obezbeđuje „federalno načelo” kao i „jedinstvenu primenu saveznog zakonodavstva”. Ovo implicira pitanja kako i na koji način u formiranju ovih sudova ima federacija, a kakva je uloga federalnih jedinica. U nekim federacijama federalne jedinice nemaju nikakvih ovlašćenja u postupku izbora i imenovanja sudija vrhovnog suda, dok u nekim federacijama uloga federalnih jedinica je ogromna.

S obzirom na postupke izbora sudija vrhovnih sudova imamo različita rešenja, kod nekih postupak izbora je predviđen samim ustavom, u drugim zakonom, dok kod trećih to je rezultat uhodane prakse koja je prerasla u konvenciju.

Prilikom izbora sudija vrhovnog suda se mora voditi računa da sud izražava i odražava federalnu strukturu zemlje, dok neke *implicite* to izražavaju ne govoreći direktno o nužnosti uvažavanja federalne strukture. Jasno je da vrhovni sud treba da odražava federalnu strukturu zemlje, ali ne po cenu kvaliteta i stručnosti suda. Prilikom izbora suda mora se voditi računa kako to kaže član 107. Ustava Švajcarske da Vrhovni odnosno Savezni sud „vodi računa da u njemu budu zastupljena tri značajna jezika Konfederacije”, dok Osnovni zakon SR Nemačke daje poseban značaj i ulogu Bundestagu, a posebno Gornjem domu u kojem federalne jedinice, preko svojih predstavnika učestvuju u samom aktu izbora. U nekim federacijama je čak pozitivnim propisima regulisano da u sastav vrhovnog suda po funkciji moraju ulaziti predstavnici federalnih jedinica i na taj način izražavati federalnu strukturu zemlje. Najkarakterističniji primer je bio primer Sovjetskog saveza gde su u sastav Vrhovnog suda ulazili i predsednici vrhovnih sudova saveznih republika.

Uloga i značaj vrhovnog suda u svakoj federaciji ima značajnu funkciju, a ona proizilazi iz same sudske funkcije koja mora da bude objektivna i nepristrasna. Bez obzira da li je *explicite* rečeno da federalne jedinice imaju značajno mesto i ulogu u federalnom sudstvu to je neminovno, jer struktura federacije počiva na tom federalnom principu i bez uloge federalnih jedinica u federalnom sudstvu ona bi bila dovedena u pitanje.

## **Zaključak**

Osnovna funkcija federalnog sudstva bila bi da se njegovim aktivnostima i utvrđenim položajem obezbeđuje autoritet federacije i njenog pravnog poretka, uz istovremeno uvažavanje primene pravnog poretka federalnih jedinica. Bilo da federalno sudstvo rešava opšte sporove ili sporove između federacije i federalnih jedinica i sporove između federalnih jedinica, njegova funkcija je da držeći se ustava i zakona kao i međunarodnih ugovora povuče značajnu liniju i granicu razgraničenja između federalne vlasti i federalnih jedinica. Istovremeno federalno sudstvo mora da ostvaruje značajnu funkciju u potpunog realizaciji osnovnih ustavnih prava građana.

### **Vladan S. Perišić**

LLD, Assistant professor at the Faculty of Law for Commerce and Judiciary, The University of Business Academy in Novi Sad

### **Sladjan Ajvaz**

LLD, Assistant professor at the Faculty of Law, The „Vitez” University in Travnik, Bosnia and Herzegovina

### **Jelena Perišić,**

A doctoral candidate, The Faculty of Law of the „Union” University in Belgrade

## ***The judicial system in federal states***

### ***A b s t r a c t***

The authors deal with the judicial system and judicial functions from the aspect of the complex state. Their approach is based on the fact that the federation is basically the constitutional and legal state and consequently the court system must be in that function. The complexity of the federal judicial system stems from the fact that there are two legal systems in the federation. The first is the order of the federation, and the second one is the order of the federal units. The authors point out that the fact that the federation is a type of a state with the divided jurisdiction has an influence on the judicial system too. It is reflected to courts and the judicial system which generally becomes prominent at the issues of functioning and organizing the court system. Also, the authors pay a particular attention to questions of organizational solutions in federations based on three essential elements: first, where there is only the

Supreme Court as the only court, and the rest are the courts of federal units; second, where there are other federal courts besides the Supreme Court with, at the same time, the existence of the courts in the federal units and the third, where there is only a federal court, and federal units do not have their own courts.

*Key words: judicial function and judicial system, federation, constitutional and legal state, organization of courts.*

### ***Literatura:***

1. Đorđević, J., (1975). Ustavno pravo, Beograd, Savremena administracija;
2. Hamilton, A., Medison DŽ. i i Džej, DŽ., (1981). Federalistički spisi, Beograd, Radnička štampa;
3. Jovičić, M., (2006). Savremeni federalizam-Izabrani spisi, Knjiga IV Beograd, Službeni glasnik : Pravni fakultet;
4. Klaus von Beyme., (1999). Politički sustav Savezne Republike Nemačke, Osijek, Zagreb, Split, Pan liber;
5. Marković, R., (2008). Ustavno pravo i političke institucije, Beograd, Službeni glasnik;
6. Nenadić, B., Labus, S., (2004). Uslovi za izbor sudija u savremenim evropskim zemljama. *Pravo – teorija i praksa* 21 (9–10), str. 3–16;
7. Perišić, V., (2009). Služeništvo, pravo lsužbenika, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe;
8. Radovanov, A., (2010). Karakteristike pravosudnog sistema i nužne pretpostavke za uspešnost reforme. *Pravo – teorija i praksa* 27 (7–8), str. 38–42;
9. Ustav Federacije Bosne i Hercegovine ; Ustav Republike Srpske ; Evropska povelja o lokalnoj samoupravi : komentar (sa neslužbenim prečišćenim i izvornim ustavnim tekstovima) (2004). Kasim Trnka ... [et al.] Sarajevo, Centar za promociju civilnog društva;
10. Slavnić, LJ., (2007). Ustavno pravo, Novi Sad, Privredna akademija;
11. Spasić, S., Šarkić, N., Sibinović, Đ., (2011). Pravosudne profesije, Beograd, Službeni glasnik : Agencija za licenciranje stečajnih upravnika.